

Sămănătorul

Revistă Literară Săptămînală

Sumarul :

- N. IORGA. — Schimbări în spiritul public.
MARIA CUNȚAN. — Ziua morților (poezie).
MIRON ALDEA. — Șargu (schiță).
N. IORGA. — Socoteală definitivă cu d. Pompiliu Eliade (II).
FLORICA. — Povestea unui margaritar.
OCT. CORODEANU. — Cîntec.
Dări de seamă :
V. PÎRVAN. — O nouă istorie a Romînilor. — Constantin Co-
gălniceanu: Istoria Romînilor, vol. I.
I. NECULAŢ. — Taclale țărănești: Spovedania țiganului.
RED. — Bibliografie.
X. — Nota administrației.

REDACTIA ȘI ADMINISTRATIJA :

STRADA REGALĂ No. 6, (Hotel Union)

BUCUREȘTI

Prin administrația «Sămănătorului» se pot procura următoarele opere din cele mai nouă ale d-lui prof. N. IORGA :

1. STUDII și DOCUMENTE :

Vol. I-II. — Istoria propagandei catolice în România cu documente anexate 5 lei

Vol. III. — Scurtă istorie a Țării Românești până la 1550, cu documente anexate 2 lei

Vol. IV. — Istoria legăturilor dintre principatele române și Ardeal (1601—99) cu docum. anex. 4 lei

Vol. V. — Zăpise și scrisori domnești 6 lei

2) Istoria literaturii române din secolul al XVIII
2 volume 20 lei

3) Sate și Preoți din Ardeal, care se poate procura de la Tipografia Göbl cu 2.50

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMÎNALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regală, 6

SUB DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL
10 Lei pe an

SCHIMBARI IN SPIRITUL PUBLIC

Acum vre-o cincizeci—șezeci de ani, în vremea bunicilor noștri, un spirit public sănătos a creat, mai mult decât ori-ce energie individuală mai puternică, decât ori-ce îndemn sau sprijin venit din afară, de cit ori-ce soroc fericit al vremilor: România de astăzi, — neîntregă ca hotare și ca organizație, cum este, dar a făcut-o să fie. În cele două capitale, în orașe și târguri, în curțile boerești de la sate, în căsuțele popilor pentru țărani erau un singur gând și o singură simțire, folositoare dezvoltării neamului. Oamenii de condei bun, de hotărîre neîndoită, de vestită cinste și bunătate, un Nicolae Istrati în Moldova —; oamenii cari puteau aduce în cetate caravane de măgari purtînd ispititoarele pungî de aur, Domni, feciori de Domn și rîvnitori de Domnie, — toți aceștia aû putut predica și încerca smomelile, dar n'aû izbutit. Într'un principat și în cellalt, lumea — cărturarii cei mari și cei foarte mici, cei cu titluri și cei fără nume de familie măcar, bogătașii și cei fără firfiric — aû cerut, aû cucerit, aû păstrat Unirea.

Pe atunci publicul se conducea cu mărturisirea, ori în ce fel de graiû, a marilor ideale patriotice. Pe acelea le căuta în literatură și în politică, și cine purta cinstit lupta în numele lor, era recunoscut ca apostolul adevărului și al binelui.

* * *

Fiii acestor oameni aû primit de-a gata, moștenire de la părinți, Unirea și toate așezămintele, toate garanțiile ei. Pe dinșii îi aștepta, în logica lucrurilor, care pedepsește pe cei ce nu țin samă de dînsa, o muncă grea și lipsită de strălucire: să puie durabilul, definitivul, clădirea de piatră acolo unde erau numai table acoperite cu afișe, arcuiri de triumf de lemn împodobite cu flori artificiale, ieșite de ploaie, de soare și îmbicsite de praful marșurilor de triumf, sau improvisații de carton vâpsit ca acele prin care Potemchin dădu Eca-

terinei a II-a călătore ilusia că în ciți-va ani Crimeia sălbatecă a Tătarilor s'a făcut un înfloritor pământ de cultură. Dar această generație a respins de la sine sarcina pe care trebuia s'o puie pe umeri și s'o ducă înnainte, cîntînd mulțămire celui ce a învrîdnicit-o de dînsa. Însă, fiind-că ori-ce rînd de oameni ce se strecoară pe pământ trebuie să-și aibă un suflet comun, mai conștient la cărturari și puternici — căci ce alta e spiritul public de cît acest suflet împrăștiat între cei ce trăiesc viața lor în același timp?—, acești «epigonii», pe cari i a pedepsit înfierarea lui Eminescu, au repetat înnainte vorbele călăuzitoare ale părinților, pe care timpul le vestejise de înțelese.

A fost atunci vremea vorbelor frumoase, gesturilor largi, atitudinilor teatrale. Plan, gînd, socoteală, lipsia de o potrivă. Romanticul naiv sau șiretul ce-l imita, aceia erau acum purtătorii stilului de foc al viitorului. Ce spuneau ciți-va cuminți în umbră — mă gîndesc la «Junimea» din Iași — mai mult nu se ținea în samă. Cine a vrut să întrebuițeze pe acești oameni, a trebuit să ascundă și să ierte cît a ascuns și a ertat Ioan Brătianu, care, de altmintrelea, nu era nici el scutit de păcatele generației sale.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

* *

Dar alții luară locul acestor generoși flecări, cu sau fără interese practice: sînt oamenii ce se găsec acuma ceva mai sus sau ceva mai jos de patru-zeci de ani. Acestora nu li mai plăcu apa cu zahăr a înnaintașilor lor; ei cerură pentru a se încălzi de drum și pe drum băuturi mai întăritoare, mai puțin comune. Dar nu găsiră vinul în care s'au coborît adevărate răze din soarele ce dă viața, ci li se păru că mai multă putere stă în rachiuri falșificate, în lichioruri primejdioase, roșii, albastre, verzi, dulci, cu miroșuri rare. Era nevoie de o orientare înceată, dar sigură, mai presus de toate trainică și practică, între ideile pe care Apusul le arunca asupra noastră cu celelalte mărfuri ale sale: idei de sticlă proastă, idei de strass înșelător, idei de diamant al luminii. Aceștia cerură un singur lucru: să nu mai fie vorbe, să fie idei, *ori-ce* fel de idei. Cine era, cine *este* în stare să spuie mai repede un mai mare număr de idei, fie ele nepotrivite, fie chiar toate false, dar totuși strălucitoare, acela e om mare, acela e cugetător, după acela se cuvine ca epoca să se îndrepte. Nici convingerea din partea scriitorului sau vorbitorului, literar și politic, nu e de nevoie. Caracterul e un lux al epocelor patriarcale: se poate lepăda cineva azi de ceia ce a spus ieri, poate să apară în uniforma de partid a celor pe care-i dușmănia, tot stră-

lucitor și plin de «idei», ieri, poate să nu admită alți prieteni decît aceia ai interesului său în anume zi și la un ceas anumit, poate să se contradică și să se deszică, — toate-î sînt ertate dacă i se învîrte limba repede în gură, dacă aleargă condeiul neobosit pe hîrtie și dacă mintea cititorilor, ascultătorilor e robită de idei ce îrec răpede, de legături de judecată ce șerpuiesc în aier așa de iute ca și lațul pe care banditul tatar îl arunca după gîtul acelor ce erau să-î fie robi. «Ce om meșter, ce spirit puternic, ce largă inteligență!» Și, dacă obiectezi că o adevărată inteligență are temeuri nezguduite și, sus, stele cerești care nu se clintesc din înălțimile lor călăuzitoare, publicul din 1900 îți rîde în nas: «Ce însemnătate mai poate avea într'o societate așa de modernă binele, și răul, adevărul și minciuna, folositorul și zădarnicul!» Și apoi, rînjind și trăgîndu-te de mîneacă: «Ce pișicher!».

Da, aici am ajuns: la adorația «pișicherlicului» cu false idei. Mai e nevoie să mai amintesc idoli? Cetiți ziarele, ascultați discursurile, străbateți paginile unei anume «științe», ai căreia represintanți se bucură de simpatii, de mari simpatii în public.

BCU Cluj / ^{Ce}*_{sta} University Library Cluj

Dar nu în tot publicul. Dacă în generația de la 1860—80 a fost cîțiva protestatori, a căror vorbă măcar a rămas, acum numărul acestor protestatori e mult mai mare. «Necredincioșii» încearcă a înjgheba nouă grupări politice; se găsesc destui pentru a începe și susținea o luptă literară în potriua falsului frumos și a falsului adevăr, sticlei colorate și strassului. Nu numai atita, dar separatiștii politici găsesc voturi și separatiștii literari îndemnuri, felicitări, abonați la revistele lor.

Ce cer ei? Ceia ce va cere mîni o întreagă generație mai bună. Cer înainte de toate, adevăr, bunul, mînosul, curatul adevăr care purifică și trezește roada. Adevăr în inspirația poetului, adevăr în munca răbdătoare a învățatului, adevăr în avîntul către înălțimi al cugetătorului, adevăr în iubirea de neam a luptătorului politic.

Pentru acest «sfînt adevăr» luptăm și noi aici. Din el singur poate ieși prefacea în bine, sănătatea și mărirea neamului, — iar nu din strîmbăturile măestre ale șarlatanilor și pișicherilor, în cari cred cei mulți cari samănă cu dinșii.

N. IORGA.

ZIUA MORȚILOR

— IMITAȚIE —

Așterne masa cea împodobită
 Cu flori de toamnă, ce le strîng,
 Tu să-mi vorbești de dragoste, iubită,
 Și eu să plîng.

Dă-mi mîna ta s'o strîng în tănuire
 Și de ne vor vedea, nu'mi pasă mult;
 Mai dă-mi din ochi o singură privire,
 Ca mai de mult.

La fie-ce mormînt e sărbătoare:
 O zi pe an vin morții la cei vii...
 A veții, mele veștejită floare,
 Și tu să vii.

MARIA CUNȚANU.

ȘARGUL

— SCHIȚĂ —

Ne dăduserăm în vorbă despre cai.

— Hei, măi băeți, să vă spun și eu ceva despre Șargu' meu, oftă Calomfir, cel mai voinic și cel mai curajos dintre noi.

«Il luasem de la un țigan — cam hoț de cai de felul lui — și'i pusesem numele, Șargu'.

Cînd aveam nevoie să mă reped unde-va, puneam șaua pe el și fulgeram în trap întins prin noaptea cea mai întunecoasă, iar cînd se zorja de ziuă, eram în curte și 'mî sculam argățimea:

— Sus, băeți, c'a intrat alba 'n sat!

Intr'o Simbătă seara (țiu minte ca acum) pornesc tot așa cu Șargu' meu sprintenel, să'mi tocnesc lume pentru mașinile de treerat.

Se cam svonise 'n sat că es hoții la drumul mare și jefuesc pe

cîți îi întilnesc, dar, cum era lună, nu prea credeam să dau ochi cu asemenea prieteni.

Mergeam în trap obișnuit și 'mi răcoriam sufletul în splendoarea unei nopți de August. Luceafărul de seară licăria 'n seninul nopții, luptînd în marea de argint topit ce se revărsa din lună, iar rarițele abia se săltau în pragul răsăritului.

În dreapta, dealuri pline de holde se revărsaă ca niște uriașe valuri de pămînt, iar în stînga pădurea visa pe coasta dealului a cărui creastă se deslușia lămurită, ușoară, fină ca o dantelă măiastră.

Din cînd în cînd treceam pe lingă lanuri de porumb. Umbrele ciocanilor se 'ndoiaă pe mușuroaie ca niște șerpîi întunecați, iar frunzele uscate de seceta verii fișiaă din timp în timp, sunînd în liniștea nopții ca o stingere de fanfară îndepărtată.

Lăsasem friul slobod spre a'mi răsuci o țigară și n'apucasem a mi-o aprinde, cînd văd pe Șargu' meu cîulindu'și urechile și sforăind.

Cînd mi-arunc ochii 'nainte, ce să văz?

La zece pași de mine trei găliganî călări răsăriseră din porumb și'mi ațineaă calea :

— Stăi, boerule !

În momentele acelea aș fi vrut să mă salt cu Șargu 'n sus și să cad apoi peste ei, luîndu-i în copitele calului, făcîndu-i una cu pămîntul.

Țiu minte că nici o clipă nu 'mi-a trecut prin cap că viața mea e 'n primejdie. Tot singele 'mi năvălise la cap și gîndul meu era la cal: nu'l dau pe Șargu nici mort !

Mi-am scos revolverul din toc și 'i-am tras cocoșul :

— De nu vă dați în lături, vă 'mpușc ca pe ciini.

— Hehei ! S'a 'nfuriat boerul nostru. Ia stai puțin, boerule, să te isbesc un'ți-a pus popa miru'.

Și unul din ei înaintează spre mine cu ciomagul ridicat ; cei l'alți dau să mă 'nconjoare. Am tras două focuri de revolver și am înfîpt pîntenii 'n deșerturile calului :

— Hi, Șargule !

Căluțu a pus capu 'n piept și răsuffînd pe nări ca o scorpie furioasă, s'a repezit ca o furtună.

— Pe el, măi !

Atît am auzit, căci Șargul s'așternuse drumului ca un balaur înfuriat. În momentele acelea simțiam că toată viața mea e cumpănită și numai Șargul mi-o poate scăpa. Simțiam că crescusem pe cal, eram una cu el, trupul meu îmbucat cu al lui, formînd o singură masă de mușchi încordați.

Copitele calului răpăiaă ca o descărcătură de puști și praful ridicat de ele plutia în urma mea ca un nor alburiu. Am auzit două detunături de pușcă, dar de departe de tot.

Cînd am ajuns în oraș, Șargul era numai apă.

* * *

Trecuse un an la mijloc.

Pe ciți-va proprietari de prin împrejurimi îi călcaseră hoții și 'mî venise mie de mai multe ori pe la ureche, că un hoț de cai vestit pusese ochii pe Șargu meu.

Intr'o noapte, mă scol să văd ce mai e pe afară. Cînd să'mî trag cismele 'n picioare, gardianul îmi bate 'n giam.

— Ce-î, mă!

— Boerule, nu-î lucru curat. Mai 'dineaori trecu unu' călare pe aci în fuga mare, de scăpăraă schînteii în urma copitelor, și ciinii bat la poartă nevoie mare.

— Stai că es și eă acum.

M'am dat după un plop bătrîn din fața casei și am stat la pîndă cam cît ai număra pîn' la o sută.

Mi s'a părut, într'un timp, că zăresc o umbră strecurîndu-se în grajd. Am stat lipit de pom, nemișcat, înțepenit, ca o proptea puternică. Incepuse inima să'mî svicnească. Prin prejur, liniște. Nicî frunza plopului nu se mișca. Ciinii par'că intraseră în pămînt. Și de-o-dată aud pe Șargu nechezînd.

Ne-am repezit (eă și cu gardianul) ca scoși din minți.

— Ații cu ciomagu, mă Ioane!

Am intrat în grajd. Hoțul nu se simția nicăiri.

Dar gardianul:

— Boerule, e 'n stănogu din fund... numai ochii-î sticlesc în cap ca la draci.

Și pînă să mintue el vorba, aud iar pe Șargu nechezînd și nechezatul lui se schimbă curînd într'un gilgiut de singe: hoțul tăia se beregata calului. Par'că mi-ar fi tăiat mie gîtul. Nechezatul calului se 'neca în hîrciitul morții și hîrciitul acesta îmi rupea inima.

Ca o jiganie spurcată, hoțul da să se strecoare pe ușă. M'am proptit în fața lui, coprinzîndu-î grumazul cu mîinile.

Hoțul se și pregătia să mă înjunghie, dar gardianul îl coprinsese de mijloc pe la spate și-î da cu genuchiul să-î frîngă șalele.

— Lasă-l Ioane, numai să-î ieî cuțitul din mină.

I-a apucat cu amîndouă mîinile brațul drept și 'l-a mușcat de mină ca o fiară spurcată. Cuțitul a căzut jos din mina însingerată.

— Ah ! Ciîne, m'ai mîncat fript !

Atît a mai putut zice hoțul, căci miinile mele i se înceștaseră pe git și-l strîngeau ca un ceatlău îngrozitor.

Aveam conștiița limpede că țin în puterea mea o fiară spurcată, pe care trebuie s'o prăpădesc.

Stringeam cu furie, cu putere, o putere de care mă miram eu însu'mî. Simțeam că'mî curge 'n vine sînge de uriaș și de «sfarmă-pietre».

Gardianul incremenise mai la o parte, cu cuțitul hoțului în mină.

Aveam în clipele acelea o senzație curioasă de tot : un sentiment de mîndrie, de superioritate, de încredere în viață, ceva din pornirea unei fiare înzestrată cu mușchi puternici și cu colți ascuțiți.

Cînd mi-am descleștat degetele de pe grumazul hoțului, acesta a căzut buștean la pămînt. Am așteptat pînă ce s'aũ revărsat zorile, și am plecat să dau de știre la sub-prefectură.

Poala cerului se rumenia spre răsărit și pe cîmp plutiau primii flori înviorători ai dimineții.

Stelele păliau în albastrul întunecat al cerului și crestele dealurilor se limpeziau din nelămuritul crepusculului.

Cocoșii din sat cucurigau voioși și din marea de jăratec licăritor ce'năcuse răsăritul, soarele se ridica încet-încet, maestos, inflăcărât, uriaș, curat ca'n primele începuturi ale lumii.

M'am închinat după obiceiul bătrînesc la sfîntul soare care coace holdele, înflorește florile, aprinde în noî flacăra bărbăției.

Mă simțeam ușor la trup și aveam seninătatea de suflet a unui om ce a scăpat pe ai săi de o dihanie spurcată....»

MIRON ALDEA.

Socoteală definitivă cu D. Pompiliu Eliade

II

D. Pompiliu Eliade, care nu știe traduce din franțuzește în românește și știe încă mai puțin să traducă din românește în franțuzește, — fie-care lucru cu greutatea lui —, e, cum vor fi știind unii și cum nu s'ar crede de loc după probele de capacitate ce s'aũ dat în articolul precedent, profesor-agregat la Universitatea din București (din «profesor-agregat» d-sa iea bucuros partea întiiu : eu mă mulțumesc cu a doua și zic: agregat). E chemat să predea acolo limba și literatura francesă. Odată fusese aici o catedră de limbă și literatură romanice, ocupată cu multă priere, cu mult zel și cu o modestie fără păreche de răposatul Frolo.

La întoarcerea din străinătate a d-lui Eliade, catedra a suferit o scădere și în ceia ce privește cunoștințele ce trebuiau să fie răspindite de la înălțimea ei; ea a fost redusă la cât știa, la cât se presupunea că trebuie să știe d. Pompiliu Eliade. Cu bucurie o spune d-sa însuși, la începutul lucrării sale: «Ce este literatura?». «Catedra noastră se numește de acum exclusiv: catedră de istoria literaturii franceze».

Noul agregat era chemat decî a expune unor studenți, destul de rău pregătiți prin lecțiile de la Liceu, dezvoltarea, de la un capăt la altul, a uneia din cele mai bogate, mai puternice, mai desăvîrșite ca formă, dintre literaturile popoarelor mari. Avea să plece de la texte care au numai interes de limbă, care nu cuprind în graiul lor abia îngînat nici o frumusețe literară, avea să studieze mai departe o imbielsugată poezie medievală, scrisă într'o limbă care se deosebește adînc de franceza reglementată și curățită a secolului al XVII-lea și legată în cel mai strîns chip de toată mișcarea poetică a națiunilor Apusului și chiar ale Răsăritului european; numai după aceea era să i se deschidă înaintea frumusețea savantă a epocelor clasice și moderne, a căror inspirație vine de peste toate hotarele: pe rînd din Italia, Spania, Anglia și Germania.

Decî d. Pompiliu Eliade, profesor-agregat de «istoria literaturii franceze», se convenia neapărat să fie:

Un filolog, pentru a înțelege și lămuri întregi secole din dezvoltarea literaturii pomenite;

Un cunoscător bun al tuturor literaturilor în hotar cu cea franceză, un cunoscător al lor de-a dreptul, iar nu prin traduceri, și aceasta cu atît mai mult, cu cît fără cunoașterea limbilor germană, italiană și engleză, nu se poate face o lecție, nu se poate scrie o pagină din istoria literaturii franceze.

Și, în sfîrșit, un om de un gust fin, format și încercat prin cetiri îndelungate și alese.

Aceste însușiri se pot dovedi și în cel mai mărunț articol de critică saū de istorie literară. Cu atît mai mult în patru volume, ca acele peste care d. Eliade caută să se suie acum la un profesorat fără pata (pentru d-sa) agregăției.

Aceste însușiri însă lipsesc cu totul. Iată dovezi, la prezentarea cărora nu voi adăuga nimic, hotărît să las până la sfîrșit cetitorilor chiar glumele ce-mî vin pe buze¹.

D. Eliade nu știe limba germană de cît doar prin vechi reminiscențe de liceu bucureștean, așa cum un asemenea liceu putea să împărtășească pe elevii săi cu știința de nemțească acum cincisprezece ani.

Dacă ar mărturisii această enormă lacună în pregătirea sa, ar fi o circumstanță ușurătoare, care nu l-ar scuti însă de a cărași pentru foarte mult timp ori-ce ocupații de polemică saū reclamă și a se consacra limbii, singurei limbi care e, științificește, indispensabilă. D. Eliade nu face însă aceasta, crezînd poate că e o greșală de tactică față de «domnii studenți». Din potrivă, d-sa citează pe Goethe, citează Kosmos al lui Humboldt, vorbește ca un cunoscător de «sensibilitatea Germanului», însușire pe care i-o atribuiau foiletoniștii franceși de acum cinci zeci de ani, cu slabe reminiscențe de Werther, Lotte, Gretchen și «blaue Blume» în mintea lor ușoară (*Causeries littéraires*, I, Prefața: D. Eliade ar dori să aibă «la volonté d'un Anglais, la sensibilité d'un Allemand et l'intelligence d'un Fran-

¹ Se poate însă ca această hotărîre să fie învinsă de o originalitate și de o frumusețe de formă prea covîrșitoare la autorul de care ne ocupăm. Obiectivomanii ne vor ierta pentru asemenea rătăcirii glumete.

çais». Să-i ajute Dumnezeu!). înaintează așa de departe încît explică studenților, «domnilor studenți», că Nemții zic copilului «Kind» (*Ce e literatura?* p. 49), dar, cînd ajunge să traducă din Goethe—notați că d-sa nu prezintă traducerea sa franceză din «Causeries» ca împrumutată, nici traducerea românească din «Literatură» ca făcută indirect, — atunci se vede lămurit că d. Pompiliu Eliade nu știe nemțește.

Să luăm «Ce este literatura?» și la pp. 8—10, e o traducere după scrisoarea, datată 15 Septembrie, din *Werther*, c. II. «Wan möchte rasend werden», adică: «îți vine să turbezi» e la d-sa: «îți vine să-ți vinzi sufletul celui necurat». «Dass es Menschen geben soll, ohne Sinn und Gefühl an dem Wenigen, was auf Erden noch einen Werth hat», adică, am zice: «că trebuie să fie oameni fără simț și simțire pentru puținul ce mai are un preț pe pămînt», apare la d. Eliade ca: «de cite ori întilnești cîini de aceea blestemați pe cari Dumnezeu îi îngăduie pe pămînt și cari nu simt într'înșii nimic din ceea ce face să bată inima celor-lalți oameni». Cum se vede, e tocmai același sens. «Bei dem ehrlichen Pfarrer zu St.», adică: «la cinstitul paroh din St.» e la d-sa: «la bunul preot S.» (e o fabulă în Lafontaine, cîntărețul de animale așa de simpatic d-lui Eliade, în care se vorbește de o maimuță care a luat portul Pireul drept un om). «Die herrlichen Nussbäume die mich, Gott weiss, immer mit dem grössten Selenvergnügen füllten», sau: «splendizii nuci, cari, cum mă știe Dumnezeu, îmi umpleau totdeauna sufletul cu cea mai înaltă mulțămire» sună la agregatul nostru: «nuci așa de dragi amintirii mele». «Wie herrlich die Aeste waren» e dispărut cu totul. «Ein braver Mann», «un om cum se cade», ar fi: «un om minunat». «Ich könnte den Hund ermorden» «aș fi în stare să ucig cîinele» apare ca «aș fi fost în stare să zdrobesc pe nemernicul, etc.», «Was My Menschengefühl ist = «ce e și cu simțirea omului», e redat prin: «Biata omenire». «Ein hageres, kränkliches Geschöpf» = «o ființă uscată, bolnăvicioasă» înseamnă la d-nul Eliade: «un schelet veșnic bolnav». «Untersuchung des Kanons» = «studiu legii canonice» (a Bisericii) apare ca «discuția cărților canonice». «Ich komme nicht zu mir» = «nu-mi mai vii în fire» e la d-sa: «uite nici nu mă pot să mă gîndesc la alt ceva». «Wenn der Schulzer will», adică: «vornicul», se talmăcește: «primarul» (ațiția anî înainte Revoluției Franceze și Autonomiei comunale). «Die Kammer» care reclamă prețul nucilor tăiați de paroh, «die Finanzkammer», adică Ministeriul de finanțe al Stătuțului, devine «epitropia bisericii»!

Aiurea, în *Causeries*, III, p. 70, din același *Werther*, c. I, scrisoarea din 12 August, se traduce frasa: «Wenn Anstrengung Stärke ist, warum soll die Überspannung das Gegentheil sein» prin: «Si celui qui peut bander un arc est fort, pourquoi celui qui le rompt mériterait-il le nom contraire», pe cînd la Goethe nu e vorba nici de arc întins, nici de arc rupt.

Însă observînd mai de aproape această traducere care întrece toate marginile toleranței, am văzut că d. Eliade citează scrisorile cu numărul lor de ordine, că d-sa zice *Lotte* «Lolotte», că vorbește în românește de copaci «abătuți» (fr. *abattus*: tăiați), că exclamă, în numele lui Goethe: «binișor, mă rog» (în loc de: «stăi, mă rog»), ceia-ce corespunde francesului «doucement, je vous prie». Deci d-sa reproducea o traducere francesă a lui *Werther*. Sînt multe și bune. D. Eliade reproduce însă pe una din cele mai vechi și mai rele, pe a lui Aubry, adăugînd de la sine non-sensuri ca «epitropia bisericii» (căci și aici traducerea din franțuzește e rea). Ba încă pe Aubry îl întrebunțează în ediția cunoscută «Bibliothèque Nationale», tipărită pentru lucrători, cu 25 de bani volumul.

Și aici am dovada: numele teologului Semler e tipărit și în d. Eliade și în pomenita Bibliotecă pentru lucrători (*neintelectuali și neagregați* la Universități): Sämler¹.

D. Eliade, care va avea să vorbească de influența scriitorilor englezi asupra mișcării literare franceze în veacurile al XVIII-lea și al XIX-lea, nu știe nici englezește, cu toate că-i place a cita din Shakespeare, și e destul de stângaci pentru a destăinui acest neajuns studenților, «domnilor studenți», în «Ce e literatura?», p. 13, d-sa zice în text: «Cunosc un critic engles de mare valoare John Ruskin»; «cunosc», adică *direct*. Iar îndată după aceasta, în notă, d-sa adaugă discret: «Citiți interesanta scriere a d-lui Robert de Sizeranne intitulată: *Kuskin et la religion de la beauté*, Paris, Hachette 1899 (la IV-e édition)». Cetiți și, cit știe d. Eliade despre Ruskin, veți ști și d-voastră, — fără a fi însă profesori agregați la vre-o Universitate, «domnilor studenți».

Iar traducerea sa franceză din Shakespeare se pot urmări pînă la o traducere franceză, reproducută în *Causeries*, și tradusă din nou pe românește în broșura despre «Literatură».

D. Eliade anunță formal în această broșură (p. 5) că ne vom surprinde(?) din cînd în cînd... făcînd «Ce, Doamne?» Simplu: «excursiuni în domeniul literaturilor italiană și spaniolă, să în domeniul filologiei».

Să lăsăm, pentru moment, filologia și să cercetăm ce e cu limba italiană, indispensabilă d-lui Eliade, profesor de literatură franceză. D-sa tipărește «Boito» pentru Boito (*Lit.*, p. 14). «Ermete Novelli» pentru «Ermete Novelli». Dar unde dă dovada clară că nu știe italienește, *nici* italienește, e «Uguenotti» pentru «Ughenotti», cînd vorbind de *Gerusalemme liberata*, citează din cîntul al XXIII-lea (*Ibid.*, p. 13), de și poema lui Tasso are numai două-zeci de cînturi, cînd spune că eroii sînt «Francesi», pe cînd e vorba de «Franchi», *Frînci*, creștinii din Apus, catolici, și cînd zice aceleia care apare în epopeia italiană ca «prence Tancredi», prințul Tancrede» (el era un Normand din Sicilia, deplin italianizat).

Venim acum la filologie. Am admirat în rîndul trecut traducerea din cîntecul lui Roland, care arată cită veche franceză știe d. Eliade. În aceeași broșură românească, d-sa ajunge a vorbi de filologie și-l vedem cu mult interes sfîindu-se așa de mult de sine însuși, în cît pune definițiile între semne de citații, ca să nu greșească vorbind însuși (p. 106). Și mai ales avem ocazia să aflăm ce crede d-sa că e filologia. Toată lumea știe că astăzi ea e știința care studiază în grai, datine și literatură populară sufletul unui popor. Pentru d. Eliade, care nu iubește de loc, dar de loc această «specialitate» ce trebuie să pară meschină genialității sale cu aripi largi, ea e «o specialitate care se ocupă cu studiul și cunoștința unei limbi (dar filologia comparată?), întru cît ea servă de instrument sau de mijloc unei literaturi» (? d. Eliade pare a fi vrut să spuie alt-ceva, dar frasa e așa). Dar critica textelor, dar cercetarea vechilor legături și curente literare, pe sama cui rămîn? Ori poate *Romania*, revistă de filologie romanică, își depășește hotarele, publicînd articole de acest fel?

Lipsa de cetire, de critică și de gust se observă în aceste lucrări ale d-lui Eliade (zic așa fiind-că vorbesc de ele; același lucru se poate dovedi tot așa de bine și pentru cele-l'alte) pretutindeni.

¹ Aiurea (p. 71), pentru Wagner, d-sa trimite la «minunata scriere asupra dramei Wagneriane, datorită lui Houston Stewart Chamberlain. «Există și în traducere franceză». Și pentru alții; pentru d. Eliade însă «numai», căci nu poate da nici titlul originalului.

Ast-fel d-sa se mîndrește cu aceia că broșura romînească face parte din «cele ce isvorăsc în întregime din propria cugetare a unui autor», că ea ar fi adevărat absolut originală. Și, cu modestia care-l caracterizează (cum vom vedea și mai încolo), agregatul de istoria literaturii franceze adaugă că «nu-și aduce aminte să fi înlînit tractată chestiunea ce-l preocupă aci, sub aspectul pe care-l înfățișează dumnealui («noi») în nici o limbă (de fapt am văzut că știe numai una, și nici aceea bine)». Nu că ar «cere indulgența celor ce vor bine-voi să-l («ne») citească, ci, dimpotrivă spre a le afirma de la început că luăm toată răspunderea celor înaintate.» Cam așa accente vor fi răsunate în înălțimile încă nebolțite cu albastru, cînd fu luată hotărîrea de a se dura lumile!

Mai spune acest mare cugetător, a cărui sosire se aștepta pentru ca să se știe în sfîrșit de popoare «ce este literatura», că vor fi «puține» citații de prin autori, puține mai ales de prin autorii de a doua mîna («decî numai isvoare autentice, vechi, grele de găsit»). «Mărturiile altora, atît de indispensabile în materie de fapte, sint, cel puțin, de prisos (și cel mult ce?) în materie de cugetare»; cu deosebire cînd e vorba de «rezultatul reflexiunilor noastre îndelunge, de ani întregi, asupra celei mai grele dar și celei mai fundamentale chestiuni pe care și-o poate pune un om de litere: Ce este literatura?».

Un respect adînc, un sentiment religios va fi cuprins pe cititori, ai căror ochi aprinși de dorința de a se iniția caută pe d. Pompiliu Eliade, care se va coborî de pe înălțimea fulgerată a muntelui, aducînd cu sine tablele revelației.

Vre-un profan, ușor de minte, poate să-și fi zicînd undeva la o parte de mulțimea pe care un *horror sacer* o străbate: Literatură e, cum zice cuvîntul, ce scrie un popor (sau ceia ce, în împrejurările de cultură obișnuită, se pune în scris. Din masa operelor, se desfac unele care, în afară de epoca începuturilor, n'au nici-o frumuseță și mai nici-o însemnătate. Celelalte se împart în literatură științifică, urmărind cunoașterea și supunerea naturii, și în literatura artistică, urmărind realizarea frumosului în cuvinte (frumosul fiind ceia ce e roșu și albastru, acru și dulce, — ceva care se simte, dar nu se definește; o senzație a minții întregi, mai complexă și înaltă de cît senzațiile simțurilor). Literatura artistică e supusă teoriilor generale despre artă. Deosebirile ei de celelalte arte derivă din materialul întrebuintat, care atinge treptat sufletul pe măsură ce se cetește sau se ascultă succesiunea cuvintelor menite a produce în mintea noastră satisfacția frumosului. Toate genurile științifice ale literaturii se pot împărtași de forma literaturii artistice, dacă adevăruri superioare sau legături generale se exprimă de un om de talent. Aceste lucruri sînt foarte adevărate și foarte banale. Oamenii de bun simț le amintesc pe scurt, în cursul unor cercetări folositoare; ceilalți se pot întinde ori cît de mult asupra lor, în demonstrații fără țintă.

Ei bine, nu! Ar fi păcat să fie așa de simplu. Asupra literaturii în sensul d-lui Pompiliu Eliade nu s'a scris nimic. Și acum d-sa, după «lungi ani» de meditație, se apropie radios de vîlul Isidei.

Intr'o parte d'întăiu, d-sa destăinuște că natura se compune din «plante, animale, soare, lună, stele, oameni, opere de ale oamenilor, emoțiuni launtrice ființelor omenești și animale, etc.» (aici se pot adăugi alte părți constitutive ale naturii: pălării, mașine electrice, barometre și ciorapi). Unii nu le observă; alții caută în ele folos, puțini numai descopăr frumosul. Ei sînt artiștii.

Până aici plutim încă în banal. «Descoperiri» de acestea le-am spus și eu cînd aveam 19 ani într'un articol din *Archiva*, II, p. 95: «Din 100 de

oamenii cari văd un răsărit de soare, nouă zeci n'au să se gîndească de cît la lucrurile pe care le au de îndeplinit în ziua pe care o deschide acel răsărit de soare și unii poate are să-și întipărească în minte magîca lumină trandafirie», etc.

Nouă sînt doar afirmații ca acestea ce urmează :

1. Musicantul iubește un arbore (p. 8). Înțeleg: pictorul, scriitorul, dar musicantul?! El poate iubi numai șoaptele frunzișului din arbore.

2. Nucii au «flori cu corole și fără petale». Petalele formează corola. O corolă fără petale e ca nări fără de nas sau golul din covrig fără covrig.

D. Eliade continuă a descoperi: cum spune însuși: «din raționament în raționament și din constatare în constatare»; și, adăugim: din nou în mai nou.

Rezultatul meditațiilor sale într'un întreg paragraf e că pe artist îl interesează individualul, pe învățat generalul. Artă e concretă (dar musica?), știința abstractă. Artă se tot individualizează, știința se tot generalizează.

În aceste aserțiuni, se găsesc adevăruri banale. Se găsesc însă și descoperiri de acele care nu se mai discută și vor atrage d-lui Eliade laudele orîși-cui. Iată-le :

«Poesia lirică zugrăvește individualitatea artistului.» El are voie însă a exprima în formă lirică (adecă de exprimare *directă* a sentimentelor *singure*) simțiri *străine*. Vom vedea că așa a făcut St. Iosif, ceia ce a făcut pe d. Eliade, credincios definiției sale, să-î atribue o biografie de toată frumuseța.

«Romanul zugrăvește individualități omenești dinprejurul artistului.» Dar romanul *fantastic*, dar romanul *istoric*? A văzut Sienkewiz pe apostolul Petru, și Bulwer peirea Pompeii, orî Swift pe Uriașii și Piticii din «Gulliver»?

«Știința modernă prin excelență a matematicilor, acea la care se reduc toate celelalte (?), care face cele mai mari progrese și care pare a da forma ultimă rezultatelor științifice.» Știăm că înaintea mai mult fizica, chimia și științele naturale, că matematicile sînt mai *terminate* decît științele surori.

«Matematicile studiul întinderii și al duratei.» A da! Și «al duratei».

D. Eliade trece la al doilea caracter distinctiv al artei. Artă e personală. Artiștii «caută în lumea care-î înconjură propriul lor suflet». (p. 12). Opera de artă e «realitatea individuală *înmuiată* (*sic*) în suflet, în personalitatea artistului.

(Va urma).

N. IORGA.

Povestea unui mîrgăritar

Odinioară o picătură de apă, căzînd din nouri, se tînguia amar în cursul său spre pămînt, că are să pice și să se peardă în adîncimile Oceanului. Vai mie — zice ea — ce însemnez eu, o picătură într'un Ocean? Cine mă va ști, sau mă va simți, că am fost și eu odată 'n lume? — Dar toc-mă atuncea durerosul geniū al nu știu căruia bramin, ce după moartea lui se suia de la pămînt spre ceriuri, auzînd bocetul bieteii picături, a jălit-o, a prins-o în palma sa și a aruncat-o în scoica unei stridii. Și acea picătură s'a prefăcut în cel mai frumos mîrgăritar al răsăritului și a ajuns spre podoaba coroanei Marelui Mogul.

FLORICA.

CÎNTEC

O, cît am plîns
 Și n'am trudit de aprig dor...
 Perdută-ascult blajinul glas
 Atît de drag... și tot mai iertător
 Cuvîntul tău răsună,
 Răsună blînd de mîngîiere-aducător...

Și nu știu ce-î cu mine...
 De atîta dor perdută sînt;
 De mîni să te cuprind îmi vine
 Și la genunchi să-ți cad,
 Dar glasul tău răsună blînd...
 Mută rămîn, cătînd spre tine.

OCT. CORODEANU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DĂRI DE SEAMĂ

O nouă Istorie a Romînilor. — *Constantin Kogălniceanu.* — **Istoria Romînilor**, vol. I, istoria veche și istoria medie, partea I. De la părăsirea Daciei lui Traian de Aurelian pînă la Ștefan cel Mare. Iași, tipografia «Dacia», 1903.

Din toate timpurile lucrările asupra Istoriei noastre naționale, au fost bine venite, fie că ele aduceau cu adevărat o nouă contribuire la suma de cunoștințe pînă atunci smulsă din întunericul vremii, fie că nu făceau de cît să reproducă păreri învechite ori să le sucească pe cele știute spre a lua o nouă față. Căci nu s'a avut și nu trebuie să se aibă atît în vedere, *în anumite cazuri*, rezultatele, pe cît intențiile. Dacă timp îndelungat culegi cu sîrguință materiale, le clasifici, le compari și le judeci, și dacă după aceasta pornești în cercetarea adevărului condus de principiul curat și onest de a judeca *sine ira et studio*, sau precum zice Zilot Romînul,

Istoria sunt, n'am frate,
 N'am rudă, n'am vecin,
 Stăpîn am pe adevărul,
 Lui cată să mă 'nchin.

încercarea aceluî sîrguincios adunător de materiale și nepărtinitor cercetător, e vrednică, de sigur, de toată încurajarea.

Și aceasta e și cazul d-lui Constantin Kogălniceanu. D-sa ne spune că «această operă — Istoria Romînilor a d-sale — este o muncă laborioasă și conștiincioasă a aproape două-zeci de ani, în care timp am studiat de aproape toate scrierile indigene și străine despre istoria noastră, precum și toate documentele interne și externe relative la această istorie». Noi credem însă că d. Kogălniceanu n'a vrut să zică și c'a studiat chiar *toate* scrierile și documentele, ci multe din ele; căci nu numai că nu-s întrebuințate, dar nici c'a fost căutate *toate* întru cît, nu *două-zeci de ani de muncă laborioasă*, ci nici cinci-zeci n'ar fi fost de ajuns spre a le vedea pe toate. Ar fi fost de ajuns însă numai zece-ani de cercetare în Arhivele Statului și la Academia Romîna, pentru ca d. Kogălniceanu să îndrepte multe din afirmările d-sale și să completeze multe din lipsurile din Istoria d-sale.

Cît privește însă promisiunea din *Precuvîntare*, că un alt istoric «cu greu» «ar fi putut descri într'un mod *mai conștiincios, mai complex, mai critic și nepărtinitor*» faptele istorice «lăsînd la o parte ori-ce sentiment de patriotism exagerat și sprijinînd spusele numai pe *izvoare sigure, bine studiate și bine controlate* unele prin altele», noi credem că e făcută cu toată sinceritatea. Că nu s'a întîmplat tocmai așa, cînd a fost vorba să fie pusă în aplicare, nu e locul de a fi desbătut aici.

Ideia d-lui Kogălniceanu era de a începe Istoria Romînilor de la părăsirea Daciei de către Aurelian și intră direct în studiul formărei naționalității romîne fără a aminti măcar o vorbă de substratul etnic, cu totul însemnător, pe care a crescut și s'a dezvoltat poporul romînesc. D. K. știa că în această cestiune de o importanță dar și greutate capitală, era aproape cu neputință să aducă ceva nou și de aceia noi subînțelegem în josul primei pagine din Istorie o notă subpaginală în care pentru timpul dinainte de 107 și dintre 107 și 270 d. Chr. suntem trimiși la lucrările anterioare.

E foarte bună însă împărțirea Istoriei Romînilor din punct de vedere politic. Dar a deschide o nouă epocă la 1716, cu venirea Fanarioților, nu credem nimerit: Fanarioți domniseră și 'nainte și apoi cu venirea lor nu se întîmplă nici o schimbare mai adîncă în viața poporului nostru. Anul 1848 este iarăși ales, probabil din fiîască pietate, sau patriotism de modă veche, spre a începe *istoria mai nouă*. Adevăratul an ar fi fost ceva mai încoace, 1859. De alt-fel împărțirea e a părintelui d-lui Const. Kogălniceanu, Mihail Kogălniceanu, pe al cărui «cuvînt introductiv la cursul de istoria națională, rostit în 24 Noembrie 1843 în Academia Mihăileană al Iași», îl reproduce cu cea mai mare dreptate, ca prefață la Istoria Romînilor. «Cuvîntul» lui Mihail Kogălniceanu «în tot-d'a-una și ori unde nu-și va perde nimic din frumusețea și înțelepciunea sa».

Pe lîngă acestea, d. Kogălniceanu în cursul povestirei dovedește o se-

rioasă pornire de a judeca *critic* faptele, de a nu primi nimic necontrolat de la predecesori, de a desbate, după putere, fie-care cestiune încurcată într'o lungă notă subpaginală. Lucrarea d-sale merită deci «luarea aminte» a tuturor celor ce se ocupă de studii cu privire la neamul nostru.

V. PÎRVAN.

TACLALĂ ȚĂRANEȘTI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BIBLIOGRAFIE :

A apărut No. 10 din Revista «Convorbiri Literare» anul 37, 1903. Director : I. Bogdan.

Cuprinsul : *Duiliu Zamfirescu*. — Lydda : Partea II (roman).

A. — Lordul cel mititel (roman de F. H. Burnett, trad. din englezește)

I. Slavici. — Serbarea dela Putna.

Dr. Gheorghe Alexici. — Macedoromîni.

E. H. M. — Jalea codrului (poesie).

St. O. Iosif și D. Anghel. — Copiii reveriei. Frică de lumină (trad. din Henrik Ibsen).

Virgil Onițiu. — Tata-moșu (schiță din Ardeal).

N. Iorga. — Schematismes bisericești din Transilvania și Ungaria (dare de seamă).

Cărți primite :

Ion Ciocîrlan. — Pe plaiu. Schițe de la țară. București 1903. I vol. 8.
147 p. Prețul 2 lei.

Constant Cantilli. — Aripă de vis. (Poesii). București 1903. I Vol. 8
124 p.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

NOTA ADMINISTRAȚIEI

Pentru a împărtăși nedomirirea unei reviste ciudate din Capitală, declarăm că SĂMĂNĂTORUL nu primește nici o subvenție de la vre-un Minister, ci se sprijină exclusiv pe încrederea morală și materială a publicului cetitor.

Abonamentul pe un an: 10 lei.

Ediție pentru studenți, învățători și preoți la țară: 6 lei.

Prin administrația revistei „Sămănătorul” se pot procura următoarele cărți:

	L. B.
N. Iorga. — Istoria literaturii române din secolul al XVIII	
2 vol.	20.—
— Istoria populară a lui Mihai-Viteazul	
Ovid Densusianu. — Histoire de la langue roumaine	20.—
St. O. Iosif. — Patriarhale	2.—
— Poezii	1.50
— A fost odată (poveste în versuri)	1.50
— Romante și cîntece de Heine	2.—
Il. Chendi. — Preludii (articole și cercetări literare)	2.50
— Inceputurile ziaristiceii romîne	1.—
— Zece ani de mișcare literară în Transilvania	1.50
Z. Bîrsan. — Visuri de noroc (poezii)	2.—
Maria Cunțanu. — Poezii	1.—
Vasile Pop. — Din oca vieții	1.—
Ion Gabrovanu. — Dina și Dana (nuvelă)	2.—
Ion Adam. — Rătăcire (roman)	3.—
— Sibaris (roman)	3.—
D. Anghel și St. O. Iosif. — Traduceri din Verlaine	2.—
—————	
H. Ibsen. — Ziua învierii (dramă în 4 acte) traducere	1.—
H. Suderman. — Ion Botezătorul (traged. 5 acte) trad.	1.—
—————	
Ion Bogdan — Documente și regeste privitoare la relațiile țării rumînești cu Brașovul și Ungaria.	6.—
—————	
«Sămănătorul» Anul I (1902) vol. I și II	7.—

A apărut:

Ion Ciocîrlan. — Pe plaiu. (Schite de la țară).

Dorind ca revista noastră să pătrundă cît mai adînc în sînul poporului romînesc, aducem la cunoștința PREOȘILOR, ÎNVAȚATORILOR și STUDENȚILOR — de aici și de peste munți — că Administrația „Sămănătorului“ va tipări pe viitor

O EDIȚIE POPULARĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj
care se va desface numai prin abonament anual cu prețul de 6 LEI, plătiți înainte.

Rugăm ziarele romîne din patrie cît și de peste munți să aducă această înștiințare la cunoștința publicului cetitor.